

ken. Makkai hihetetlen élességgel és szigorúsággal határolja el egymástól sokoldalú működésének különböző területeit s választja ki az elérendő célhoz a megfelelő eszközöket. Talán éppen azért cselekszi ezt, mert élménye egyetemességével nagyon is tisztában van. Mikor a lélek tudatalatti mélységeiről beszélve, a freudizmus világnézeti kritikáját adja, mikor illúzió, szugeszeió és vallás viszonyáról értekeznek, mikor az esztétikum lényegét, „a Szépség hazáját“ kutatja — bár mindezt a keresztyén eszményiség magas, végső szempontjából teszi —, módszeren, stílusán nyoma sem érzik prédikációs, vagy moralizáló tendenciáknak. Viszont prédikációiba lehetőleg nem kever sem racionális, sem esztétikai elemeket. A művészi elem inkább írásainak tömör és világosan tagolt strukturális jellegében rejlik. Művészetét, mely önálló szépirodalmi alkotásokban is megnyilvánul, s melynek kivételes hatalmát hitem szerint ezután fogja még csak teljességében megismerni a magyar irodalom — művészetét megőrzi a „Szép“ saját, külön birodalma számára, ahol az teljes joggal és korlátlanul érvényesülhet. Ami munkásságának különböző területeit mégis összekapcsolja: a *keresztyén idealizmus*, mindenestre lelkének középponti napja, egyetemes élményének tartalmi vonása. E nagy állócsillag körül keringenek szellemének bolygócsillagai. Valamennyin ott ragyog ennek a győzedelmes Napnak egy sejtlemes reflexe, de azért minden bolygónak saját, külön fénye és színe is van.

Keresztyén jellegű idealizmusa Makkai Sándort semmiképen sem gátolja abban, hogy mélyesen *modern lélek* legyen, hogy átérezze és önmaga vívódásaiban újra meg újra fájdalmasan tapasztalja a mi új lelkünk minden keserves komplikáltóságát, de a jobbért, a nagyvonalú egyszerűségért tusakodó vágyakozását is. Szíve érzékeny, elméje fogékony még a tőle távolabb álló szellemi irányokkal szemben is, amennyiben azok valóban *szellemiek*, s a maga egy, igaz Istenét imádvá, szeretettel és tisztelettel tud nézni ismeretlen és idegen isteneket is, ha azok valóban *istenek*. Csak a durva bálványimádás, a sö-

tét érzékiség s „a gonosz cselekedetekben gyönyörködő értelem“ nem talál irgalomra ilyenkor törre hegyezett tolla előtt.

Könyvét az új erdélyi magyar irodalom szempontjából különösen jelentőssé teszik azok az ismertetések és kritikák, melyeket a mi íróinkról, művészeinkről írt. Nem azt köszönjük neki, hogy az érték-skála milyen magas fokára helyezett egyikünket-másikat. Kicsinyes és ránk nézve szomorúan jellemző hála volna ez. Azt köszönjük, hogy olyan mélyen, megdöbbentően *megértette* a lelkünket, lehatolt legrejtettebb rétegeinkbe, önmagunk előtt is homályba hulló szférákba s tudatosá tette számunkra lényegünket, utunkat, célunkat és eszményeinket. Tette ezt az intuíciónak olyan erejével, amelyre csak művész képes, és az analízisnek olyan szabadságával, amelyre a művész egyoldalúsága képtelen. És tette azzal az *erdélyi lélekkel*, amely egyedül hivatott Erdély lelkét a maga teljességében felfogni és tükrözni.

Szomorúan tekintve annyi drága, értékes, eltávozott erdélyi magyar után, — mi arra kérjük a velünk rendelkező Hatalmasságot: tartsa meg itt közöttünk ezt a gazdag és nemes szellemet, s közzé hozzánk a sorsközösség s a szeretet olyan erős láncával, hogy azt semmi külső hatalom el ne szakíthassa soha.

Reményik Sándor.

Egy új Bourget-fordítás. („Állomásról-állomásra.“ Szent István-Társulat.)

A modern szerelem pszichológusa s a XIX. század lelki betegségeinek tudós kutatója ebben a regényében túlnyomórészt moralistává lesz. Azelőtt jórészt csak konstalt Bourget. Felfedezte százada legnagyobb betegségét: a pesszimizmust. Majd tovább ment. Megállapította, hogy a századvégi francia letargia kórokozó anyaga a forradalmi ideológia. S a pszichológus most orvosossá lesz: keresi az eszközöket, hogyan lehetne gyógyítani a kételetyűlt s a forradalmi eszméktől megbénult francia közszellemet.

A L'étape-ban, melynek magyar fordítója az „Állomásról-állomásra“ címet adta, utat mutat a gyógygyu-

lásra. A regény a Monneron-család tragédiájával foglalkozik.

Monneron József, a paraszti sorból lett tanár, forradalmi elveihez híven teljesen vallástalanul neveli fel gyermekeit. Ezzel azonban szerencsétlenné teszi családját. Gyermekei nélkülözvén a vallás, a dogma megkötő erejét és a hívő léleknek Istennel való nagyszerű szolidaritását, az élet nagy választóján elbuknak. Idősebb fia sikkasztó és család lesz, leánya — az egyéni erkölcs alapján állva — elbukik és a revolver csövéhez menekül; csak ifjabbik fia, Jean menekszik meg: megtisztulván a tiszta szerelem élményén s megismervén menyasszonya családjában a gyakorlati katolicizmus áldásait, katolikussá lesz.

Bourget két eszmét domborít ki regényében. Az egyik az, hogy a hirtelen emelkedés egyik társadalmi osztályból a másikba káros és egészségtelen jelenség, mert a család, elvesztvén természetadta környezetét, a gyökértelenek pusztulására van ítélve.

A másik elv ebben a mondatban foglalható össze: semmisen pótolja a vallást: sem a műveltség, sem az egyéni lelkiismeret, semmi. A vallás nélkülözhetetlen.

A L'étape irányregény. Tehát a legkisebb műfajhoz tartozik, melyben a művészt csak egy lépés választja el a — vezéreiktől. Bourget regénye távol áll a vezérikk-irányregénytől, de távol áll a világ-irodalom ama nagy irányregényeitől is, melyekhez például a Don Quijote is tartozik.

Az író túlságosan sokat moralizál. Sokszor azt érezzük, hogy nem a történetből folyik a probléma, hanem a problémából a történet. Alakjai tudatberek; nemesak az író veszi bonckés alá minden életmegnyilvánulásukat, hanem saját maguk is folyton boncolják lelküket: lelkük mintegy nyelvükön lebeg. Az író ezáltal hallatlan finomságokat rögzít meg, bámulatosan tudja motíválni a cselekvényt, a pszichológiai érveléseknek ebben a fölényes, de hideg világában azonban nagyrészt elsikkad az érzelmi elem, a tudatalatti világnak spontaneitása. Ez az oka annak, hogy alakjai sokszor a stilizáltság benyomását keltik. A fő-

hősnek, Jeannak, megtérése racionális belátáson alapszik, nem pedig a léleknek Istennel való egyesüléséből fakad!

Mindamellet a könyvnek kiváló értékei vannak. Ez a könyv hályogot operál le a szemről. És bár Franciaországban a pszichologista irány már az irodalomtörténeté, ezt a könyvet nagy eszme gazdagsága és találó aktualitása miatt le kellett fordítani.

A kitűnő fordítás bevezetésével Mátrai Rudolf Bourget jelentőségének és munkásságának mélyreható jellemzését adja. Szarka Géza.

Svéd könyv Magyarországról.
Backman Ch. Pierre és Leffler Béla: Ungern i kultur och historia: Magyarország kultúrában és történelemben. Stockholm, 1924). Ritka eset, hogy Magyarország történelmi és kulturális fejlődéséről idegennyelvű munka jelenik meg. A háború utáni sok propagandafüzettől eltekintve, nagyon kevés könyv van, amely a magyarországi eseményeket tárgyalja. Hivatalos körök, sajnos, nem fektettek nagy súlyt arra, hogy leterjék a tervszerűen működő ellenes propagandát és felvilágosítsák a félrevezetett külföldi közvéleményt. Inkább néhány érdeklődő magánember feladata lett, hogy Magyarországról és ennek népéről hű képet fessenek a külföld művelt osztályai előtt. Ebben a szép törekvésben vesz részt az a könyv, amelynek címe itt fent olvasható, két illetékes ember közös műve. Az egyik Backmann Ch. Pierre, a kiváló svéd szerkesztő, a Stockholms-Tidningen munkatársa, aki két ízben látogatta meg Magyarországot és alapos, szeretetteljes és igazságos ismeretekre tett szert, amelyeket aztán számos, érdekes cikkben írt le. A másik Leffler Béla, a stockholmi magyar követség volt sajtóelőadója és a stockholmi Magyar Társaság spiritus rectora, aki 1919 óta Svédországban elismerésreméltó működést fejt ki Magyarország érdekében. Könyvük megjelenését a stockholmi Magyar Társaság támogatása tette lehetővé.

A 156 oldalas könyvnek egy negyedrészt Magyarország történelmének szenteli a két író. Három fejezetben pedig (Magyarország a